

РОЗВИТОК ТЕОРІЇ ФІЗИЧНОЇ РЕКРЕАЦІЇ У ВІТЧИЗНЯНІЙ НАУКОВІЙ ДУМЦІ 70– 80-х рр. XX ст. ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

С. В. Бугрій, к.п.н., ст. викладач Сумський національний аграрний університет

Теорія фізичної рекреації це система знань про одну із складових частин фізичної культури, яка дає цілісне уявлення про закономірності її функціонування та використання для розвитку людини. Сам термін «рекреація» почав широко вживатися у Західній Європі ще в XIX ст. Він пов'язувався із активним відпочинком учнів, студентів університетів та робітників. Створювалися різні рекреаційні організації та рухи за релігійними, етнічними, віковими, виробничими ознаками: католицькі, протестантські, єврейські, молодіжні, навчальні, фабричні та ін. В Російській імперії термін «рекреація» не використовувався, хоч на її теренах також створювалися клуби та союзи любителів плавання, боротьби, гирьового спорту, катання на лижах, ковзанах, велосипедах, човнах [1, с. 130]. В радянській науці фахівці теж тривалий час уникали цього терміну, вдаючись до таких його замінників: «масова фізична культура», «масовий спорт», «активний відпочинок», «оздоровча діяльність» та ін. Проте, усі ці словосполучення не відповідали сутності фізичної рекреації і стосувалися лише окремих її проявів у конкретній практичній діяльності.

Запровадження та популяризація нової понятійної одиниці – «рекреація» пов'язане з діяльністю патріарха теорії фізичної культури в СРСР В. Видріна. Теоретичне обґрунтування цього дескриптору було запропоноване ним у навчальному посібнику «Уведення до спеціальності» (1974 р.). Фізична рекреація розглядається В. Видрином як компонент (вид) фізичної культури поруч із фізичним вихованням, спортом, руховою реабілітацією [1, с. 129]. На кафедрі «Теорії і методики фізичного виховання» інституту фізичної культури імені П. Ф. Лесгафта (м. Ленінград), яку він очолив у 1970 р., було підготовлено

ряд наукових праць, присвячених фізичній рекреації. Під керівництвом В. Видріна проводилися і перші дисертаційні дослідження щодо цієї проблеми. Так, у 1981 р. була захищена кандидатська дисертація Л. Піотровські «Фізична рекреація як частина фізичної культури» у якій було здійснено порівняльний аналіз теорії й досвіду рекреаційної роботи в зарубіжних країнах. У 1991 р. відбувся захист дисертації А. Джумаєва «Теоретичні основи фізичної рекреації як складової частини фізичної культури». У ній автор виклав власне бачення сутності та змісту фізичної рекреації, її структурних та функціональних особливостей, зв'язків з іншими компонентами фізичної культури.

Особливо активно почалося обговорення різних аспектів рекреації, у тому числі і її теорії, в період перебудови. Саме в цей час більш відверто визнаються суттєві недоліки в оздоровленні та фізичному розвитку населення, піддаються критиці відсталі концепції та некваліфіковані кадри в системі фізичної культури. На порядок дня ставиться питання про перебудову та активізацію фізкультурної роботи, її модернізацію та запровадження нових компонентів, зокрема, рекреації.

Слово «рекреація» як похідне від латинського «гесгео» у 1980-х рр. отримує ряд перекладів і, відповідно, пояснень: відтворювати, оновлювати; освіжати, зміцнювати, підбадьорювати; виліковувати, відроджувати; відпочивати, приходити в себе, відновлювати сили. Для конкретизації таких досить широких пояснень до слова «рекреація» почали додавати слово «фізична». Використання такого поєднання означало, що в процесі відновлення, відпочинку та зміцнення домінують рухова діяльність і фізичні вправи. Але це не привело до однозначного розуміння терміну «фізична рекреація», оскільки руховою діяльністю вважалися і робота на присадибній ділянці, і рубання дров, і збирання грибів та ягід, і багато інших форм господарської діяльності. Тому нагальною теоретичною вимогою стало виявлення родових та видових ознак фізичної рекреації.

У теоретичних дослідженнях 1970 – 1980-х рр. за родовою ознакою фізична рекреація відноситься до фізичної культури. Наприклад, В. Видрін, як

уже вказувалося вище, вважав фізичну рекреацію компонентом або видом фізичної культури. Подібної думки були і автори навчального підручника «Основи теорії і методики фізичної культури» (1986 р.), вказуючи, що «фізична рекреація є самостійною частиною фізичної культури разом з фізичним вихованням, спортом та фізичною реабілітацією» [2, с. 6]. Таке підпорядкування фізичної рекреації фізичній культурі давало можливість, на думку науковців, чітко зафіксувати розуміння того, що в процесі рекреаційної діяльності використовуються специфічні засоби фізичної культури, спрямовані на розвиток людини.

Стосовно суттєвих, тобто видових ознак фізичної рекреації, то тут вченими називалися такі: відсутність змагального характеру, участь у ній спонтанно за ради розваги, проведення у вільний від роботи і навчання час, спрямованість на задоволення потреб в активному відпочинку. Наприклад, Л. Матвеев, характеризуючи рекреативну фізичну культуру, вважав, що у ній фізичні вправи використовуються для розваг: ігри на пляжі, сухопутні та водні туристичні походи, тощо. На думку вченого, такі фізичні навантаження є незначними і тому не супроводжуються фізичним розвитком. Але рухова активність створює сприятливий функціональний і емоційний фон для життєдіяльності організму [3, с. 219].

Отже, у процесі дослідження було встановлено, що протягом 70 – 80-х рр. ХХ ст. періоду фізична рекреація стає предметом теоретичного аналізу. Розробляється термінологічний апарат цієї складової частини фізичної культури, зокрема, базового поняття «фізична рекреація». Визначаються його родові та видові ознаки.

Література

1. Выдрин В.М. История и методология науки о физической культуре: Уч.-методическое пособие / В. М. Выдрин. – СПб. : СПбГУФКим. П. Ф. Лесгафта, 2006. – 151 с.

2. Основы теории и методики физической культуры: Уч. для техникумов физической культуры / Под ред. А. А. Гужаловского. – М.: Физкультура и спорт, 1986. – 352 с.

3. Теория и методика физического воспитания: Учебник для ин-тов физ. культуры / Под.ред. проф. Л. П. Матвеева, проф. А. Д. Новикова. – М.: Физкультура и спорт, 1976. – 256.